Derzsi Ottó

Egy elhúzódó és szomorkás cserkész zászlóbontás

Ha a Magyar Cserkész Szövetség megalakulásáról keresnénk híranyagot a világhálón, csakhamar rájönnénk, hogy az utókor e témában igencsak szűkszavú, és az a kevés, amit ma felmutat, az is pontatlan, hiányos. A katolikus egyházi krónika 1988. október 12-én beszámol róla, hogy „megalakult a Magyar Cserkész Szövetség. Hónapokig elhúzódó viták indultak, vajon kezdeti célkitűzései szerint vallási jellegű szövetség legyen-e, vagy pedig csupán humanitárius eszmékre támaszkodjék. Az utóbbi nézet képviselői végül önálló egyesületet hoztak létre a Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége elnevezéssel, a Hazafias Népfront irányítása alatt."[1] Az MTI rovatában az egyházi krónika időpontját ismétli, mondván, „1988 október 12-én megalakult független társadalmi szervezeteként, amelynek jogelődjét 1948-ban szüntették meg." Az újjáalakulás győztesei, a mai cserkészek megalakulásukat első kongresszusukhoz kötik: A MCSSZ-t 1989. február 11-én mint legelsőként megalakuló társadalmi szervezetet vette nyilvántartásba a Fővárosi Bíróság, majd 1990 július 23-án ismét tagjai közé veszi a WOSM (World Organization of the Scout Movement), a cserkészmozgalom világszervezete. A hetedik Nevelésügyi Kongresszus vitaanyagában rámutat arra, hogy „a Hazafias Népfront – Pozsgai Imre égisze alatt – 1989-ben újjáalakulását kimondó Magyar Cserkészcsapatok Szövetségét mint elődöt a rendszerváltás után létrehozott Magyar Cserkészszövetség nem ismerte el. Tény, hogy ebben az időben további cserkészkezdeményezések alakultak erős belső viták közepette. Egy évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy utóbbi »ledarálja« a többit – a katolikus egyház erős támogatásával…"[2]

Most, amikor kísérletet teszek az idézetek értelmezésére, pontosítására, igen nehéz helyzetben vagyok. Nem vagyok történész. A kusza események miatt is. Azzal is tisztában vagyok, hogy ingoványos területre lépek. Szerencsére rendelkezem forrásanyagokkal, és megállapításaimat többé-kevésbé bizonyítani tudom. A mai olvasóra gondolva a háttért is fel kell vázolnom.

Alternatívok

A cserkészek újjáalakulásuk szándékát 1988-ban jelentették be számos fórumon, gyűlésen. Ez az év egyébként is az alternatívok sokasodásának éve volt. Akkortájt így nevezték a különböző csoportosulásokat, kezdeményezéseket, amelyek a pártállamhoz kötődő, úgymond kommunista szervezetekkel szemben – ellenére – önálló programmal és sajátos elképzelésekkel léptek fel. Ezek között a cserkészetnek további ismertetőjegye volt, hogy az önálló program mellett történeti múlttal és hagyományokkal rendelkezett, és még élt a szétkergetett tisztikar javarésze.

A külső és belső eszközökkel kikényszerített pluralista szabadságot a pártállam nehezen viselte el. Az év első felében az önállóan fellépő egyeztetést elmulasztó csoportosulás még rendőrségi ügy volt (FIDESZ), ámde a hatalom kénytelen volt taktikát váltani. A regnáló politikai rendszeren belül megengedte a kezdeményezéseket, de csak ideiglenesnek gondolta az 1989–re beígért egyesülési és gyülekezési törvény életbeléptetéséig. Kétségtelen, az év második felében a pártkonferencia után enyhült a nyomás, sokasodtak az utcai megmozdulások (Duna-ügy,

falurombolás), azonban pl. 1956 továbbra is tabutéma és rendőrségi ügy maradt.

A másképp gondolkodóknak – e bizonytalan időkben – volt egy védőszárnyféléje: a Hazafias Népfront. Ennek az egypárti „fiókszervezetnek", amely fennállása óta folyamatosan osztozott a kommunista hatalom bűneiben, volt egy „hasznos arca" is.[3] A rendszerváltás évében-éveiben majd mindegyik alternatív csoportnak volt valamiféle kapcsolata e szervezettel, aztán ahogy a hatalom nyomása csökkent, sokan megtagadták, elfelejtették (ehhez alighanem maga a szervezet prominensei is hozzájárultak), ez azonban egy másik, még megírásra váró történet.[4]

Ellentmondásokkal tarkított újraalakulása során a cserkészet akarva-akaratlan magára vonta az akkori közvélemény figyelmét. Ennek bizonyítéka a Magyar Közvéleménykutató Intézet december eleji felmérése,[5] amely szerint Budapesten és vidéken egyaránt az ismertség és népszerűség vonatkozásban a cserkészet került az első helyre. Egy-két százalékkal megelőzte az MDF-et és a FIDESZ-t.

Cserkészutak – tüskékkel

1910-ben a reformátusok voltak a kezdeményezők a magyarországi cserkészet keletkezéstörténetében. Övék az első számú hazai csapat, és az alapítónak kijáró folytatólagos hírnév. A „csak" második számú katolikusok vági túrájukkal évszázadnyi időre megszabták a követendő legfontosabb utat.

Hazánkban a csapatok felekezetek alapján csoportosultak. Az egyik ágat Ichthysnek, a másikat TáborKeresztnek hívták. Mindehhez felsorakoztak a zsidó cserkészek.[6] A katolikus szárny tűnt konzervatívabbnak, ti. inkább ragaszkodtak a Bi-Pire utaló hagyományokhoz, a reformátusok talán inkább voltak „népibbek", és liberális szellemiségük is erőteljesebbnek mutatkozott. Ők indították útnak a „regösséget", mely a negyvenes években hangsúlyos áramlata lett az egész cserkészetnek. A katolikus vezetés sem volt tétlen. A „Zöldlevéllel", a Fiatal Magyarsággal, a hárshegyi képzéssel a jövendő Magyarország elitjét próbálták megteremteni. Aztán bekövetkezett a vészkorszak, a zsidó származású, zsidó vallású cserkésztestvérek kényszerű megtagadása. Volt bennük erő – múltjuk alapján –, hogy a nyilasok oldalára ne álljanak.

A front elvonulása után Budapesten a cserkészközpontot protestáns regöscserkészek vették birtokukba, de csupán átmenetileg, mert 1945 novemberében a cserkészkongresszuson a katolikus többségű konzervatívok kaptak bizalmat. A sikernek azonban ők sem örülhettek sokáig, ugyanis 1946 júliusában belügyminiszteri rendelettel feloszlatták a szövetséget, habár taktikai okokból majd két évig a protestáns regöscserkész „utitársakkal" egy kisebbségi csoport, a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének létrehozását támogatja a politika. Aztán őket is szétverik (beolvasztják).[7] A háborús évektől 1948-ig felserdült, vezetőképes cserkészek száma több ezer lehetett. Volt, aki külföldre ment, volt, aki a gazdasági életbe temetkezett. Akadtak többen, akik a veszélyes illegális cserkésztevékenységet vállalták.[8] Többségük, különösen azok, akik az oktatás, a művelődés területére kerültek, valamilyen formában érvényesítették cserkészpedagógiájukat, regös hivatástudatukat, serdülőmozgalmi vezetői kultúrájukat. Révai József idején ők voltak a „narodnyikok", Aczél György idején a nacionalista népiek. Az úttörők világában a sokszor károsnak minősített romantikát képviselték.[9]

A csend megtörése

A háború utáni cserkészet – alig három és fél évi időszakát politikai támadások, igaz és alaptalan vádak közepette élte meg. Különböző jelzőkkel (fasiszta, kollaboráns, irredenta, zsidőüldöző) bélyegezték meg, aztán bővítették azzal is, hogy az egyház, a „fekete reakció" legfőbb támogatója. Betiltása után az egyoldalú propaganda továbbélt, azzal a háttérrel, hogy a cserkészetről általában nem illett a nyilvánosság előtt beszélni. Amolyan tabutéma lett. Tudomásom szerint – három évtizednyi hallgatás után – a nyolcva-

nas évek elején lehetett hallani először egykori cserkésztörténetekről, -élményekről. Többek között Sinkovits Imrétől, Fekete Gyulától, Hankiss Elemértől, Szász Endrétől.

Az első bátor lépést Mészáros István, a pesti bölcsészkar akkori neveléstörténész-tanára tette meg, aki az 1983/84-es tanév hallgatói előtt előadást tartott a cserkészhagyományok értékéről. Feddésben részesítették, de nem hagyta abba. 1984 nyarán „Cserkészet és pedagógia" címmel tanulmányt jelentett meg, amiért felettesei ismét megrótták. A *Népszabadság*ban E. Fehér Pál kemény glosszával reagált, amelyre az immár kompromisszumokkal lerövidített válaszát a tanulmányát megjelentető folyóirat már nem közölte le. Így arra kényszerült, hogy egy másik folyóiratban E. Fehér Pálnak egy újabb írásával együttesen tegye közzé gondolatait.[10] A professzor e csatározásban egyedül maradt. „senki nem állt ki mellettem. Sem az egykori cserkészek, akik a felszabadulás után jelentős pozíciókba kerültek, sem a *Pedagógiai Szemle*, sem a *Népszabadság*, sem a *Kritika* szerkesztőségébe nem érkezett olyan cikk vagy levél senkitől, amely a cserkészet értékét merte volna hangoztatni. Vitapartneremet számosan támogatták…"[11] A pengeváltásnak mégis nagy jelentősége volt.. Az érdeklődő, fiatalabb korosztály mérleget tudott állítani tapasztalata és a régmúlt szervezet között. A vitatott „címkék" „igazságtartalma" is foszladozni kezdett.

Jelképes esemény volt, amikor 1985 novemberében több százan, többségében cserkésztisztek állták körül Jánosi Sándor (Juló bá'), az egyik meghatározó cserkész személyiség koporsóját a Farkasréti temetőben. A Magyar Nemzet belső vezércikkében internacionalista és magyar hazafiként méltatta, és emlékeztetett arra, hogy a „legnagyobb pedagógiai intézményünk irányítója, ezenkívül igen sok akadémikus nevelődött vezetővé a regös-cserkészet közösségeiben".[12]

1988 forgatagában

Az újraalakulás jelentősebb eseményei kronológiai sorrendben a következők voltak:

Április 13. Kristó Nagy István, a Hazafias Népfront országos, budapesti és Pest megyei összevont testülete előtt a cserkészet újraindítását kezdeményezte. Még abban a hónapban a népfront székházában megalakult a Regöscserkészek Baráti Köre Dr. Morvay Péter vezetésével.

Május 27. Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban Marosváry Attila szervezésében megnyílt „A magyar cserkészet története" című kiállítás.

Október 12. A budapesti Múzeum Kávéházban mintegy hatvanan gyűltek össze, s közülük huszonketten 11 ellenszavazat és 27 tartózkodás mellett „kimondták" a Magyar Cserkészszövetség megalakulását.

Október 22. A kőszegi Jurisics Múzeumban Bakay Kornél szervezésében újabb cserkészkiállítást nyitottak meg.

November 4. A kávéházi kezdeményezők, résztvevők csatlakoznak a regöscserkészek köréhez, közösen létrehozzák az Ideiglenes Országos Intéző Bizottságot (IOIB), amely állásfoglalást tesz közzé. Ezt az okiratot mind a 17 IOIB-tag aláírta. E gyűlések hátteréről a *Népszabadság* is kerekasztalbeszélgetésben tudósított. Megtudjuk, hogy szervezője, kezdeményezője Szűcs Albert fogorvos volt, egykori cserkész és úttörővezető, aki a pluralista kezdeményezések forgatagában gondolta ki ezeket az összejöveteleket.

November 10. A cserkészetről egésznapos tudományos ülést tartanak Szegeden. Felszólaltak dr. Nagy László (Cserkészíroda), Bodnár Gábor, Gelencsér Katalin, Gergely Ferenc, Mészáros István, Morvay Péter, Marosváry Attila.

November 12. Öregcserkésztiszti-találkozó a Jurta Színházban, legalább 500 résztvevővel. Elnökölt az IOIB vezetője.

December 26–30. Elindul az IOIB első őrsvezetőképző tanfolyama a rákosfalvi gyülekezeti helyiségben.

Az intézőbizottság

Morvay Péter etnográfus, a hajdani csrkészközpont regösvezetője a balos és jobbos irányzatoktól mindig távol tartotta magát, a Cserkészfiúk

„vállalkozásában” sem vett egykor részt. Nyugdíjasként azért vállalt feladatokat a Hazafias Népfrontban, mert honismereti és helytörténeti mozgalom-szervező elképzeléseit itt remélte, akarta megvalósítani. Szorgalmazta a cserkészet újjáalakítását, de tisztséget eredetileg nem akart vállalni, hiszen már 79 éves volt.

Dr. Urhelyi János jogtanácsos lett az elnök. A testület úgy döntött, hogy az újjászervezés tisztasága, egysége érdekében állásfoglalást jelentetnek meg, melyet november 4-én közre is adnak.[13] E közlemény szerint az „újjászerveződő önkéntes mozgalom a tíz cserkésztörvény és a fogadalom szellemében kíván működni… a regöscserkészet célkitűzéseit erőteljesen érvényesíteni kívánja”. Ismertetik bélyegzőjüket, hivatali helyiségül a Hazafias Népfront székházát jelölik meg. Arra törekednek, hogy kapcsolatba lépjenek a cserkész világszervezettel, a határainkon kívüli és a nyugati magyar cserkészettel. Végül az állásfoglalás kitér a cserkészcsapatok ideiglenes működésének rendjére és a vezetők képzésére.

A Jurta színházi cserkésztalálkozón Dr. Urhelyi János az IOIB megbízásából elnökölt. Hangsúlyozta, hogy a szövetség jogi értelemben vett megalakításához meg kell várni az egyesületi törvény országgyűlési elfogadását. Többen felhívták az alapítók figyelmét, hogy az elmúlt évtizedekben változott a társadalom, a világ cserkészmozgalma is átalakult. Erről a gyűlést követő sajtótájékoztatón is szó esett, itt Urhelyi elég mereven fogalmazott. Csak valláserkölcsi alapon fognak szerveződni, elsősorban az egyházi iskolákban. Ezt a véleményt nem osztotta az IOIB egy része. Novemberben üzenet érkezett Genfből, a központból: „A cserkészmozgalom önkéntes, politikamentes és nevelő célzatú: faji, származási és vallási megkötés nélkül nyitott minden fiatal számára.”[14]

Odavan az egység

Az Intézőbizottságon belüli egység a Jurta színházi gyűlés után kezdett gyengülni, erősödtek a módszerbeli és szemléletbeli különbségek. Az 1989. január 6-iki IOIB-ülés után a „Múzeumkávéháziak”[15] szakítottak, és új csoportot, intézőbiozottságot hoztak létre az I. kerületi Művelődési Házban, ahol január 24-én megalapították (ismét) a Cserkészszövetséget, elfogadták az alapszabályt, és február 11-ére összehívandó közgyűlésükig Dr. Urhelyi Jánost választották meg elnöknek. Eközben a másik csoport a Belgrád rakparton Morvay Pétert választotta meg ideiglenes elnöknek, a közgyűlést január végére hívta össze, ahol elfogadták az alapszabályt, megválasztották az új Intéző Bizottságot, az Országos Elnökséget, és Cserkészcsapatok Szövetsége elnevezéssel jegyezték be őket a bíróságon.

A kívülállók ezt a két csoportot hagyományos módon kezdték egymástól megkülönböztetni. Az egyiket a „konzervatív és katolikus” befolyású, a másik a „liberális és népi” elkötelezettségű címkével látták el. Ennek a vetélkedésnek súlyos következményei lettek, ugyanis a két csoportosulás független egyesületeket hozott létre, ezzel szembekerültek a nemzetközi irodával, mely országonként csupán egy szövetséget, azaz egyesületet ismer el.

Cserkészvita – viszály

A Cserkészcsapatok Szövetsége a bejegyzési csata elveszítését tudomásul vette, két megfigyelőt delegált a másik fél közgyűlésére, valamint üdvözlő táviratot is küldött, amelyben felajánlotta cserkésztestvéri együttműködését. A Közgyűlés Dr. Surján László 75 éves nyugalmazott egyetemi tanár mellett szavazott. A leköszönő elnök, Dr. Urhelyi János felszólalásában szokatlanul éles hangon beszélt a másik szövetségről, mint a „népfront égisze alatt” az Úttörőszövetséggel szoros tevékenységet folytat. Ugyanakkor – mint az „összcserkészek” intéző bizottságának elnöke – nem régen még személyesen tapasztalhatta, hogy a Népfront társbérletben csak a pincében kialakított könyvtárhelyiséget biztosította a cserkészeknek. Egyéb kapcsolatuk nem volt, legfeljebb állásfoglalásaikban kértek segítséget. A

legitim ifjúsági szervezetekkel, intézményekkel alakuló kapcsolatfelvétel igénye pedig beletartozik a cserkésztestvériség körébe. A „népfrontozás", „úttörőzés" arra volt jó, hogy a Belgrád rakpartiakat a már bomlófélben lévő pártállami-kommunista politikai-ideológiai rendszerrel kapcsolják össze.

A két fél között viszont volt egy szemléletbeli s egyben nehezen feloldható különbség, amely a valláserkölcsi nevelés módszertanában mutatkozott meg. Egy 40 éves ateista ideológia uralma után el kellett dönteni, melyik a követendő út: kizárólag hittanosok, bibliaolvasók, igazolt vallásgyakorlók között szervezkedjenek-e, vagy tágítsák a kört a nem vallásosak irányába is. A Cserkészszövetség kizárólag valláserkölcsi intézménynek tartotta a cserkészetet, ahol az őrsvezetői megbízatástól „felfelé" a vezetők csak vallásukat gyakorló hívők lehettek. Ebben a lényeges kérdésben eleinte nagy volt a különbség, később a Cserkészcsapatok Szövetsége kompromisszumával közeledtek az álláspontok, miközben a felbomló serdülő-, ifjúsági szervezeteket százezrek hagyták ott.[16] Egy 1989 őszén készített kimutatás szerint a Cserkészszövetség 60 csapata közül 55 egy-egy római katolikus plébániához tartozott. Akkortájt a másik szövetségnek csak 20 csapata volt, igaz, hogy csak kettő függött valamely plébániától. Az 1988-as országos figyelmet a szövetségek nem tudták kihasználni. Nyilvánvaló, hogy a viták, a viszályok nem kedveztek a cserkészet ügyének.

A genfi iroda közvetít

A Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége a Belgrád rakpartról a Kálvin térre költözött. A kulcsember Bodolay Géza ügyvezető elnök lett, jeles irodalomtörténész, nyelvész. Régi regöstiszt, az 1946-os eseményekben nem vett részt, mert fogságban volt, viszont a '47-es jamboree-n sikert hozott a magyar cserkészeknek. Utána koncepciós per várt rá, többéves börtön. (Elnöki ügyködésének ügyiratait, leveleit, a cserkésznevelés „ökumenéjéért" perelő, szenvedélyes vitairatait négy vaskos kötetbe gyűjtötte össze, és elhelyezte a levéltárba.)

1989. szeptember 3. REFORMÁTUSOK LAPJA

A Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége kész egyesülni a Magyar Cserkészszövetséggel

Szándéknyilatkozat

A Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége — korábbi állásfoglalásának megfelelően — ezennel kinyilvánítja azt az elhatározott szándékát, hogy kész egyesülni a jelenlegi Magyar Cserkészszövetséggel.

Az egyesülés alapja a hagyományos 10 cserkésztörvény és fogadalom. (A tíz törvény: 1. A cserkész egyenes lelkű és feltétlenül igazat mond. 2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit. 3. A cserkész, ahol tud, segít. 4. A cserkész minden cserkészt testvérének tekint. 5. A cserkész másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú. 6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz, és kíméli a növényeket. 7. A cserkész feljebbvalóinak jóléletkkel és készségesen engedelmeskedik. 8. A cserkész vidám és meggondolt. 9. A cserkész takarékos. 10. A cserkész testben és lélekben tiszta. — A fogadalom: Én... fogadom, hogy teljesítem kötelességeimet, melyekkel Istennek, hazámnak és embertársaimnak tartozom. Minden lehetőt megteszek, hogy másokon segítsek. Ismerem a cserkésztörvényt, és azt mindenkor megtartom.)

Az egyesülés egyik fél részéről sém tartalmazhat merev világnézeti megkötéseket, biztosítani kell a tolerancia, a demokrácia és a cserkészcsapatok autonómiája alapelveinek töretlen érvényesülését.

A jövendő magyar cserkészet érdekében, a cserkészmozgalom egységes és hatékony fejlődését, valamint a magyar társadalom várakozását szem előtt tartva, ezennel javasoljuk a tárgyalások fenti alapokon történő mielőbbi folytatását. Felszólítjuk a testvér Cserkészszövetséget, hogy példánkat követve hasonló nyilatkozattal forduljon a Cserkész Világirodához, a magyar közvéleményhez és az ifjúsághoz.

Budapest, 1989. augusztus 18.

A Magyar Cserkészcsapatok Szövetségének Országos Elnöksége: *dr. Morvay Péter* elnök, *dr. Bodolay Géza* ügyvezető elnök, *Béres Ferenc* társelnök, *Dersi Ottó* társelnök, *Vargha Domokos* társelnök, *dr. Varga György* jogügyi vezető, *Réthei-Prikkel Lajos* vezetőtiszt, *Papp Emil* főtitkár.

REFORMÁTUSOK LAPJA 1989. szeptember 17.

A Magyar Cserkészszövetség nyilatkozata

A „Reformátusok Lapja" 1989. szept. 3-i számában a Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége szándéknyilatkozatot közöl a két szövetség egyesülése érdekében. Ebben azt írják, hogy: „Az egyesülés egyik fél számára sem tartalmazhat merev világnézeti kötöttségeket..." A Magyar Cserkészszövetség vezetői előtt nem világos, hogy a nyilatkozat aláírói mit értenek „merev világnézeti megkötöttségek"-en. Vajon nem azt jelzi-e, hogy ők saját maguk a merevek, amikor a 2. cserkésztörvényhez nem akarják hozzácsatolni, amit a Fogadalom szövegében — utólagosan — már elfogadtak, tehát az Isten, haza, embertárs iránti kötelességet? Szerintünk a két helyen való felsorolás ugyanazt mondja, de *hangsúlyosabban*. Talán azért nem voltak erre hajlandók, mert a 2. törvény magyarázatából következetesen (véletlenül?, tudatosan?) kimaradt még az Isten megemlítése is? (L. Holló D. könyve és a turisták folyóiratában megjelent törvénymagyarázat.)

A Magyar Cserkészszövetség éppen ezért — ha úgy tetszik: mereven — ragaszkodik a törvény bővített szövegéhez és a hagyományos magyarázathoz. Csak így felelhetünk meg a jövő magyar ifjúságának nevelésében önként vállalt feladatainknak.

A két szövetség között van egy másik vitapont is. Mi minden fiút és leányt szívesen fogadunk a cserkészek közé, de nem titkoljuk, hogy a cserkészetben valláserkölcsi nevelés van. Erre a nevelésre alkalmatlanok azok, akik nem teljesítik *saját vallásuk* előírásait, még kevésbé, ha ateisták. A tíz cserkésztörvény és a Fogadalom — bármelyik szövegezésének — helyes értelmezése és elfogadása lehetetlenné teszi az olyan vezetők befogadását, akik nem gyakorolják saját vallásuk előírásait, különösen nem, ha kifejezetten ateisták. Annyit tehát meg kell tennünk — különösen a mai körülmények között —, hogy megtartsuk a magyar cserkésztiszti fogadalom hagyományos szövegét azzal a mondattal együtt, hogy: „Vallás- és magyarellenes társulatnak nem vagyok és nem leszek tagja." Ez tehát a második alapvető kérdés, amiben mi „merevek" vagyunk *és* azok is maradunk!

Ha tehát a Cserkészcsapatok Szövetségének vezetői valóban nem merevek és őszintén akarják az egyesülést, ha nem akarnak kaput nyitni véletlenül sem a vallástalan, netán ateista vezetők számára, akkor fogadják el ezt a két változtatást, hisz ezek tulajdonképpen a már elisment szövegükkel teljes összhangban vannak, abból logikusan következnek. Ezzel megszűnik az *egy* szövetség létrejöttének minden lényegbevágó akadálya, amit mi is nagyon szeretnénk.

A Magyar Cserkészszövetség Vezetősége nevében:

Dr. Surján László
orsz. elnök

Közvetítési céllal már március végén írásban jelentkezett a genfi iroda. Jacques Moreillon főtitkár volt elődjét bízta meg a feladattal. Nagy László mindkét hazai elnöknek így ír: „Nagy szomorúsággal értesültünk a Szövetség kettészakadásáról s a volt cserkészvezetők közti marakodásokról, melyek a cserkészszellem és a cserkészideálok semmibevételével folynak… nem légüres térben, vagy a megszépített messzeségről ránkkacsintó múlt ábrándjait kell újraindítani, hanem az 1989-es realitásokhoz híven, a jelenlegi fiatalok vágyainak és szükségleteinek figyelembevételével."

Nagy László az elkövetkező hónapokban kétszer is járt hazánkban, tárgyalt a szövetségekkel külön-külön, s mindkettővel együtt. Úgy tűnt, hogy egyetértésre jutnak, egy szándéknyilatkozatot is megszövegeztek. Határidőt is kitűztek annak véglegesítésére és aláírására. Amikor Morvay Péter a két szervezet közös összejövetelét szorgalmazta, Surján László, a másik szervezet elnöke kinyilatkoztatta: semmi értelmét nem látja a jelenlegi szándéknyilatkozat aláírásának, még akkor sem, ha ennek következtében nem ismerik el a világszervezeti tagságot. Ezek után „A Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége kész egyesülni a Magyar Cserkészszövetséggel" címmel az elnökség szándéknyilatkozatot tett közzé.[17] Két hét múlva olvashattuk a másik szövetség – lényegében elutasító – nyilatkozatát.[18] 1989 végére a közeledés és az újraegyesülés megfeneklett, zsákutcába jutott.

A megoldás

A világszervezet számára komoly problémává vált a magyar helyzet, mely szerint egy olyan szövetségtől kell megtagadni a tagságot, amely a világszervezet egyik alapítója volt. A helyzet megoldásához egy, a két szövetségtől független testületet kértek fel. A javaslat csakhamar megszületett, amely szerint a világszervezet központjában, a genfi irodában az iroda közvetítésével létrehozzák a „Magyar Cserkészek Tanácsát", amelybe mind a két szervezet egyenlő számú tagot delegál, és ez a Tanács kéri a felvételét a világszervezetbe. 1990. január 8–10. között ezt az összekötő szervezetet Genfben elfogadták, s egyben meghívták a magyar cserkészeket a 32.

világkonferenciára Párizsba, mely július 23-án kezdődött. A 125 tagország 1100, szavazati joggal rendelkező képviselője egyhangúlag elfogadta a Magyar Cserkészet Tanácsát. A krónikához tartozik az is, hogy a Tanács megalakulása előtt a Magyar Cserkészszövetség tervezetéből kihúzatták azt a részt, mely arra utalt, hogy ők lennének a régi szövetség jogutódai.

Aztán teltek az évek, és ez a mindenki által várt integráció mégsem következett be. Hiába mondták itt is, ott is, hogy ez a Tanács csak ideiglenes megoldás, nehézkessé teszi az ügyintézést, elbürokratizálja a cserkészéletet. Volt már szabályzata is, mely szerint a Tanács élén a szövetségek elnökei évenként váltották volna egymást. Az időhúzás nyertese a Magyar Cserkészszövetség, ugyanis a másik oldal súlyos válságba került. Még 1989 végén, a szándéknyilatkozat közzététele után feloszlott az elnökség, törvényes és törvénytelen testületi ülések követték egymást ügyészi, bírósági beadványokkal. Volt idő, amikor a szervezetnek két, magát hitelesnek kinyilvánító központja is volt.

Az a szervezet, amelyet állítólag sok irányból támogattak, önmagában vergődött, csapatai sorra otthagyták. Volt-e mindennek politikai háttere, nem lehet tudni. Csak az a remény maradt meg, hogy a lábon maradt szövetség a vállalt pluralizmust előbb-utóbb meg fogja valósítani.

Szubjektív összegzésféle

Mikor is volt a zászlóbontás? A korabeli sajtó, az MTI az 1988. október 12-iki Múzeum Kávéházbeli gyűlést tekintette annak. Az évkönyvek, almanachok is átvették ezt az időpontot. Szentségtörést nem követek el, de úgy vélem az események folyamata alapján, hogy 1988. november elseje az igazi (újjá)születésnap. A magyar cserkészet története, pluralizmusa, sokszínűsége mondatja ki velem ezt az állítást. A két legnagyobb irányzat, legnagyobb csoportosulás ekkor volt együtt.

Az újjáalakulás hosszú folyamatára 1990. július 23-án Párizsban a világkonferencia tett pontot azzal, hogy tudomásul vette a magyar sajátosságokat. A közbenső időszak (az alakuló konferenciák, a bírósági bejegyzések) a cserkészkrónika részei, melyek színesítik azt, de nem adnak méltatlan előnyt egyik csoportosulásnak sem.

A „népfrontozást" is másképp értelmezem. Morvay Péterék naivul azt hitték, hogy segítséget fognak kapni egy olyan szervezettől, mely végóráit élte. Irányításra persze egyik fél sem gondolt. Nem is volt semmiféle megállapodás. Idő sem volt rá. Felrémlik előttem, hogy Esztergomba a bíboros prímáshoz a szövetség küldöttsége hamarább bejutott. A Hazafias Népfront székházában, ahol ideiglenesen működtek, sokáig még időpontot sem tudtak egyeztetni komolyabb tárgyalásokhoz.

A katolikus egyház kiemelkedő szerepet vállalt a cserkészet újraindításában. Tanult a múltból, mert a katolikus csapatok szenvedték meg legjobban a jogfosztottságot, az üldöztetést.

Végezetül úgy vélem, hogy a Cserkészcsapatok Szövetség is a valláserkölcsi nevelés alapján tevékenykedett. Csupán kiterjeszteni kívánta hatókörét azokra, akik – különböző okok miatt – távolabbra kerültek vallásuktól, templomuktól. Ilyenfajta liberalizmusuk talán jobban igazodott a társadalmi változásokhoz. A rendszerváltozás alatt, e folyamatban százezrek hagyták ott a túlpolitizált gyermek- és ifjúsági szervezetet. Köztük voltak tízezrek – gyerekek és pedagógusok –, akiknél megszokottá, kedveltté vált a táborozás, túrázás. Köztük igen sokan voltak, akik a cserkészetben meglátták, meglelték volna ilyen irányú vágyaik teljesültét. Ám a két szövetség a gyakorlati munka helyett elsősorban az elvi, ideológiai kérdésekre koncentrált ebben az időben.

Majd mindenki, aki ebben az időszakban részese volt az eseményeknek – bár akaratlanul, – de helyrehozhatatlanul –, hibázott.

Jegyzetek

1 Magyar Katolikus Püspöki Konferencia. Magyar Katolikus Egyház történeti kronológiája (1945–2006).

2 VII. Nevelésügyi Kongresszus. 2008. augusztus 25–28. A vitaanyag megjelent a kongresszus honlapján (www.nk7.hu). A szöveg szerzője (aki a kongresszusi szervezőbizottság tagjaként jegyzi e szöveget), Trencsényi László egyetemi docens hozzáteszi, hogy – bármi is lett légyen sorsuk – a történelmi számvetésben megkerülhetetlen az a dunaújvárosi alakulat, amelyet a Princz István nevű gyermekvédelmi szakember szervezett, az első években hangosan jelen volt az ifjúsági érdekegyeztetésben, s szavaiból egy kemény fegyelmű, militáns szervezet képe rajzolódott meg. Dunaújvárosi Cserkész Szervezet néven tartotta számon a civil szervezetek nyilvántartása. Több adatunk nincs róluk, hamar eltűntek. Az emlékezők – s ezt megerősíti valami módon a digitális Magyar Katolikus Lexikon is (http://lexikon.katolikus.hu) – az 1978-as alakulású, brüsszeli központú Európai Cserkész Szövetség magyar tagozatáról is tudnak ebből az időből. Méltatlanság lenne a felsorolásban több szóra méltatni az egykori idők furcsa kalandorát, aki hol Kádár János Társaságot alapított, hol meg örmény trónörökösként nevezte meg magát, egy időben szerepelt mint Magyar–Lengyel Cserkész Szövetség főtitkára is, de tőle már 1989-ben Országos Sajtószolgálatközleményben határolódtak el különböző bontakozó civil szerveződések. Médiajelenléte mindenképpen ártott az ifjúsági munka szempontjából mégiscsak nagyjelentőségű ügynek. A történet vázlatosan követhető Nagy Ádám ifjúságpolitikai kézikönyvében is. (Nagy Ádám: *Ifjúságügy. Ifjúsági szakma, ifjúsági munka.* ÚISZ Könyvek, Budapest, 2008)

E folyamatoktól részben független a leánycserkészet újjáéledése. Az egy ideig önálló szervezetként működő csoportosulás élén egykori cserkészlányvezetők kifejezetten a modern nőnevelés áramlatainak befogadásán gondolkodtak. Vég Péterné személye mellett meg kell említeni a jeles ifjúsági írónő, Nagy Zsuzsa nevét is (a '90-es évek elején a próbarendszer kidolgozásán fáradozott), aki hatásos „úttörőregényeivel" hívta fel magára a figyelmet az '50-es években – egyébként mindig a cserkész–úttörő átmenetben magát erőteljesen exponáló, vitatott szerepű Surányi László növendékének vállalva magát. Sajátosnak mondható, hogy a napjainkban erősödő, független Magyar Cserkészlányszövetség is – elsősorban angolszász kapcsolatokkal – a modernizáció (benne a tolerancia, a multikulturalitás) értékei mellett tették le voksukat – vö. mcslsz@freemail.hu. Ebben a szellemiségben mutatkoztak be nagy sikerrel a Magyar Pedagógiai Társaság 2008-as „Nevelés szabadidőben" című konferenciáján a Budai Tanítóképzőben. (A Szerk.)

3 Vö. Kristó Nagy István: *Az ám, tabu.* Trikolor Könyvkiadó, 2008.

4 Bizonyára hitelt ad e mondatoknak, hogy az idős szerző, egykoron cserkészvezető, majd az úttörőmozgalom keretei közt a vándortábori mozgalom harcosa sokáig maga is Hazafias Népfront-aktivista volt. (Vándortábori harcairól írt „Táborozni jó!" című dolgozatában, mely a *Tani-Tani* folyóirat. 2008/45. számában jelent meg.) (A Szerk.)

5 Ki mit tud az alternatívokról? *Magyar Nemzet,* 1988. december 27.

6 Vannak elemzők, akik a korai – később irrelevánssá vált – alternatívák egyikében a szabadkőművesség befolyását is tekintetbe veszik, a polgári fejlődés különböző paradigmái között. (A Szerk.)

7 A Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya kezdeményezésében 2006-ban lezajlott kutatás és konferencia tárgyszerű, árnyalt elemzést kísérelt meg az úttörőkkel való „egyesülésről". Gazdag dokumentumkötet látott napvilágot P. Miklós Tamás kutatási zárójelentésével, Bokody József és Ormay József opponensi véleményével. Nem mondható el azonban mégsem, hogy a sebek begyógyultak, és a tanúk emlékezete máig nem egységes. Mindenesetre az MPT kiadásában „A Magyar Cserkészfiúk Szövetsége és az Úttörőmozgalom egyesülése 1948-ban" címmel megjelent kiadvány forrásértékűnek tekinthető. (A Szerk.)

8 Vö. Ivasivka M.–Arató L.: *Sziklatábor – A magyarországi katakombacserkészettörténete (1948–1988).* Új Ember–Márton Áron Kiadó, 2007.

9 A kommunista párt vezetőinek viszonya megérne némi elemzést. Vannak adatok arra nézvést, hogy 1956 után Aczéltól nem volt idegen cserkészet né-

ven újjászervezni a gyerekszervezetet, mindenesetre az Őrszemcsapatok Szövetségének kezdeményezésében is megjelenik egy legitimációs kísérlet (a *Köznevelés* 2007/37. számában Révész György emlékeztetett erre egy jegyzetben). Elfogadott, hogy moszkvai instrukcióra született a politikai döntés ezen alternatívák elvetésére, s egy reformált – vagy reformáltnak látszó – úttörőmozgalom újjászervezésére. (Vö. Trencsényi [szerk.]: *Utak és törések*. Budapest: Új Helikon Kiadó, 2006.) (A Szerk.)

10 Mészáros István: Cserkészet és pedagógia. *Pedagógiai Szemle* 1984/7–8.; Mészáros István: *Vita a cserkészetről, de egy kicsit többről*; E. Fehér Pál: Volt-e politikamentes cserkészet? *Kritika*, 1985/11.)

11 Mészáros István előadása a „Magyar Cserkészet – Világcserkészet" című szegedi konferencián. (Tartozunk az igazságnak annyival, hogy az *Ifjúsági Szemle* című folyóirat vette át az elhallgatás után a nyilvános beszéd szálát, az 1987/5. számban Gelencsér Katalin, Gergely Ferenc, Papp Emil és Trencsényi László folytattak beszélgetést.)

12 NB Juló bá'-t, aki utolsó éveiben a csillebérci úttörő népművészeti szaktáborok invenciózus szakmai vezetője lehetett, az *Úttörővezető* című folyóirat is – kései elégtétel gyanánt – nekrológban méltatta 1985/5. számában. Idetartozik az a kevéssé ismert tény is, hogy ezekben az években (összefüggésben különböző reformkezdeményezésekkel) az Úttörőszövetség főtitkára hivatalos levélben kapott indítványt arra nézve, hogy a szervezet legfőbb testülete deklarálja, hogy a Magyar Cserkészfiúk Szövetségét elismeri jogelődjeként. Az indítvány nem kapott választ. (A Szerk.)

13 A Magyar Cserkész Szövetség Ideiglenes Országos Intéző Bizottságának állásfoglalása. Megjelent a *Magyar Nemzet* november 4-iki számában. Aláírók: Dr. Urhelyi János, az IOIB elnöke, Béres Ferenc, Bene Kálmán, Dr. Bodolay Géza, Csongrádi Jenő, Dudás László, Kiss Imre, Kristó Nagy István, Dr. Liptai László, Molnár István, Morvay Péter, Papp Emil, Pusztai János, Sárdy György, Dr. Teleki János, Sütő István, Dr. Varga György.

14 Közreadja a *Reform*, 1988. december 9-iki számában. (Megjegyezzük, hogy ez a „posztmodern, világias" irányzat Nyugat-Európában jóformán uralkodó volt ezekben az időkben. (Erre már Nagy László szegedi előadása is utalt, de érdemes nézni pl. a német cserkészek weboldalait – www.scoutnet.de/rdp. – A Szerk.)

15 A „Múzeumkávéháziak", a „kiváltak" listája: Bene Kálmán, Csongrádi Jenő, Dudás László, Kiss Imre, Dr. Liptai László, Molnár István, Sárdy György, Dr. Teleki János, Dr. Urhelyi János.

16 Az úttörőmozgalom mennyiségi eróziójának tempója eben az időben roppant sajátságosnak mondható. Az 1989-es zánkai „reformkonferencia", egyben az iskola és mozgalmak elválasztását szorgalmazó oktatási minisztériumi intézkedések nyomán a milliós nagyságrendű szervezet egy év alatt 100 000-resre zsugorodott, évekig tartotta azonban – olykor kifejezetten ellenséges politikai környezetben – kb. 70 000-res tömegét. Váratlanul erősen, kb. 20 000 fővel robbant be a serdülőmozgalmak közé a politikai ideológiai terhektől mentes „4H Klubok Mozgalma", az úttörőszövetségből kiváló korábban a „holdingba" tartozó szervezetek, elsősorban a „Magyarország Felfedezői Szövetség" is ebben a 20 000-res létszámmal tetőzött. Az ezredfordulót követő években a létszámadatok követhetetlenné váltak, szervezetenként néhány ezernyi, szűk tízezernyi szervezett tagot becsülhetünk. Lásd erről Laurenszky Ernő tanulmányát a Raabe Kiadó Vezetési Ismeretek című kapcsoskönyv-sorozatának 2002. decemberi kiadásában (Gyerekszervezetek, serdülőszervezetek címmel), ill. a http://www.nk7.hu/nk7_files/File/rendezvenyek/revesz/mozgalompedagogia.ppt#267,13, Ajánlott irodalom című linket. (A Szerk.)

17 A Magyar Cserkészcsapatok Szövetsége kész egyesülni a Magyar Cserkészszövetséggel. *Reformátusok Lapja*, 1989. szeptember 3.

18 A Magyar Cserkészszövetség nyilatkozata. *Reformátusok Lapja*, 1989. szeptember 17.